

Türkiye’deki Elektronik Müzik Bestecilerinin Elektronik Dans Müziğine İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi

Opinions of Composers of Electronic Dance Music in Turkey

Caner ÖZBEK¹ , Ümit Kubilay CAN² 



DOI: 10.26650/CONS2020-799383

¹Kocaeli, Türkiye

²Doç. Dr., Kocaeli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Müzik Bölümü, Kocaeli, Türkiye

ORCID: C.Ö. 0000-0002-5941-1256;
Ü.K.C. 0000-0001-9197-2240

Sorumlu yazar/Corresponding author:
Ümit Kubilay Can,
Kocaeli Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi,
Müzik Bölümü, Kocaeli, Türkiye
E-posta/E-mail: kubican_gitar@hotmail.com

Başvuru/Submitted: 24.09.2020
İlk Revizyon/Revision Requested: 06.11.2020
Son Revizyon/Last Revision Requested:
17.11.2020
Kabul/Accepted: 17.11.2020
Online Yayın/Published Online: 01.12.2020

Atıf/Citation: Ozbek, C., & Can, U.K. (2020). Türkiye’deki elektronik müzik bestecilerinin elektronik dans müziğine ilişkin görüşlerinin incelenmesi. *Konservatoryum - Conservatorium*, 7(2), 165-186.
<https://doi.org/10.26650/CONS2020-799383>

öz

Bu çalışmada, elektronik dans müziği alanında çalışmalar yapan elektronik müzik bestecilerinin görüşleri doğrultusunda Türkiye’de üretilen elektronik dans müziğinin güncel durumunun incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda elektronik dans müziği bestecilerinin teknik donanımları, çalışma ortamları, kullandıkları DAW programı, sahip olması gereken donanımları, teknolojik gelişmelerin takibi, üstünde çalıştığı projenin başlangıcından bitişine kadar olan sürede nelere dikkat edildiği, *miksing* sürecinde tercih edilen *reverb*, *delay*, *compressor* ve *EQ pluginleri*, elektronik dans müziğinin Türkiye’de var olan güncel durumu ve geleceği gibi hususları kapsayan konular, araştırma soruları olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada, nitel araştırma desenlerinden olgu bilimi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de yaptığı çalışmalar ile alanda isim yapmış 5 adet katılımcı oluşturmaktadır. Verilerin toplanmasında araştırmacı tarafından oluşturulan 8 maddelik bir yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Formun oluşturulmasında katılımcıların fiziki ve teknik imkanları, bilgi ve donanımları, yapılan çalışmalar, elektronik dans müziğinin güncel durumu ve geleceği boyutlarından yararlanılmıştır. Bu veriler doğrultusunda katılımcıların ortak ve farklı görüşleri belirlenerek tablolar oluşturulmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, bestecilerin çalışmalarını belirli ekipmanlarla ev stüdyolarında gerçekleştirdikleri, ayrıca bestecilerin teknik becerilere sahip olmaları gerektiği kadar müzikal becerilere de sahip olmaları gerektiği bildirilmiştir. Üretilen müziğin uluslararası düzeyde yapılan çalışmalarla karşılaştırılmasında, istenen müzikal sese ulaşmanın bazı ekonomik nedenlerden dolayı zor olduğu ve eserlerin ulusal düzeyde geliştirilmesi için bağımsız sanatçının desteklenmesi gerektiği sonucuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Elektronik Dans Müziği, Elektronik Müzik, Bilgisayar Müziği

ABSTRACT

This research focuses on the opinions of electronic music composers working in the field of electronic dance music produced in Turkey to investigate the art form’s current status. Therefore, research questions were formulated related to (1) the technical equipment used or required by electronic dance music composers, (2) their working environments, (3) the digital audio workstation programs, (4) how closely they follow technological developments, and (5)

their attention to the project lifecycle as well as issues on the evolution of this art form in Turkey. This phenomenological study comprises five renowned composers as participants of the study. An 8-item structured interview format was used for data collection. Participants' physical and technical facilities, knowledge and equipment, studies, current status, and future dimensions of electronic dance music were examined to develop a form. Consistent with the data, the tables presented in this paper reflect both the shared and differing opinions of the field experts. As a result of the study, it has been reported that composers perform their work in home studios with certain equipment, and also that composers should have musical skills as well as technical skills. In the comparison of the produced music with the studies performed at international level, it is concluded that it is difficult to reach the desired musical sound due to some economic reasons and the independent artist should be supported for the development of the works at the national level.

Keywords: Electronic Dance Music, Electronic Music, Computer Music

EXTENDED ABSTRACT

This study aims to reveal the current situation of electronic dance music in Turkey based on the opinions of electronic music composers working in this field. To this end, we analyzed the methodologies used by composers when creating a piece of electronic dance music, the effect of technological advancements on composers, the current situation in the field, and the potential future course of electronic dance music in Turkey.

This study contributes to the literature, offering insights for further research on electronic dance music. It further provides information on the current situation of electronic dance music artists and generates a resource for musicians who plan on advancing in this field.

With the study's objectives in mind, we attempted to present the opinions of participants from a qualitative perspective. Therefore, a phenomenology approach—a qualitative research method—was selected from the methods compatible with the goals of this research. For this study, we conducted interviews for qualitative data acquisition and analysis. Electronic dance music composers were selected as the study group in accordance with the objectives of the phenomenology approach. The participants (i.e., four men and one woman) were actively working in this field in Turkey during the research period. The composers selected as participants in the study had at least 10 years of professional experience in the field at the time of the interviews.

An 8-item structured interview form prepared by the researcher was used for data acquisition. The structured interview form included questions on the participants' physical and technical means, knowledge and hardware, works in the field of electronic dance music, the current situation, and the future of electronic dance music. The form was finalized through consultation with a music expert.

Through this research, we aimed to obtain honest responses to the questions in a structured interview form and to thoroughly analyze the responses. Therefore, the data acquired based on the participants' responses were evaluated through data analysis. The codes generated based on the analysis results are presented in the findings section. The phrases summarizing the statements of the participants' responses to the questions were coded via the MAXQDA 2020 software, which facilitates the coding and analysis of data in qualitative research studies.

The findings section outlines the data related to the participating composers' responses according to the study objectives. We investigated the composers' technical hardware, their work environments, and the specifications of their digital audio workstation software. Questions were related to which hardware they prefer, how they follow technological advancements, how they work on a project, and which plugins they use during the mixing stage. Moreover, we examined the current position of Turkey's electronic dance music landscape based on the global standards and the necessary changes to elevate the electronic dance music in Turkey to international standards in the future.

The interpretations of the research findings are presented in the conclusion and evaluation sections. In general, the majority of the composers have a home studio. At the time of the study, most composers had at least a minimal home studio thanks to developments in audio recording technologies and increasing access to the equipment used in this business. Manufacturers improve such technological equipment and software each passing day. Thus, composers must follow these developments closely to take advantage of these technological advancements and produce an improved sound. According to our observations, supporting independent art produced in the electronic dance music genre in Turkey is crucial for it to reach an international level. Musical works improve in quality to the same extent as the support lent to independent artists through legal regulations.

In the proposals section of the study, we suggest applying the interview form of this study as a data acquisition tool to an international and more inclusive study group and include electronic dance music in the curricula of professional music schools. The results may help composers overcome the financial issues related to equipment and software access in the electronic dance music industry.

Giriş

Müzik yapısal özelliklerinden dolayı zamansal ve mekânsal gelişmelerden en hızlı etkilenen sanat türüdür. İçinde bulunduğumuz zaman diliminin getirdiği teknolojik gelişmeler müziğin algılanmasında ve niteliğinde köklü değişiklikler yaratmıştır. İnsanların sesleri kaydedip dinlemesine olanak sağlamasıyla başlayan bu gelişmeler daha sonra müzik yapmak için bir araca dönüşmüştür. Teknolojik ve ekonomik gelişmeler kitlelerin eğlence anlayışını değiştirmiş ve bunun sonucunda elektronik dans müziği ortaya çıkmıştır. Türkiye'de de elektronik dans müziği, dinleyici kitlesi ve popülerlik açısından büyük bir ilgi görmektedir. Bundan dolayı elektronik müzik bestecilerinin ulusal ve uluslararası düzeyde müzikal ihtiyaçları karşılamaları gerektiği gözlemlenmektedir. Bu bağlamda elektronik dans müziğinin güncel durumunun saptanması gerekmektedir. Türkiye'de elektronik dans müziğinin özelliklerinin ortaya konması elektronik müzik bestecileri ile mümkündür.

Bilişim teknolojisi alanındaki gelişmeler hayatın her alanını olduğu gibi, müzik sanatını da etkilemiş ve dijital alanda müziğin gelişimini oldukça hızlandırmıştır. “Müzik ile ilgili donanım ve yazılımlar müzik dalında çalışan bilim insanları ve sanatçılar tarafından kullanılmış, müziğin kitlelere aktarılması, eğitimi ve üretimi gibi birçok alanda teknoloji büyük olanaklar ve kolaylıklar sağlamıştır” (Kızılkaya, 2011, s. 753).

“Bilgisayar destekli müzikte, iki temel yöntem söz konusudur. Birincisi, elektronik bir cihaza (ses kartı, dijital, klavye ve enstrümanlar, vb.) önceden yazılmış notaları göndererek cihazın bunları çalmasını sağlamaktır. İkincisi ise, canlı çalınan bir enstrümanın veya solistin sesini *audio* olarak kaydetmektir” (Kızılkaya, 2011, s. 755). Bilgisayarın her geçen gün daha fazla eve girmesi, özellikle basit müzik programlarının fiyatlarının ucuzlaması ve programlara daha kolay erişebilme imkânı her geçen gün daha fazla kişiye bir şekilde dijital müzik yapma fırsatı sağlamaktadır.

“Daha fazla kişinin dijital olarak müzikle uğraşması benzer programların benzer şekillerde kullanılacak şekilde dizayn edilmelerini, şarkıların benzer ses örneklerinden (*sample*) oluşmasını, benzer şarkı yapılarına sahip olmasını sağlamaktadır. Bu durum nicel olarak genişlemeye yol açarken nitel düzeyde bir yoksunluğa yol açmaktadır” (Yürür, 2008, s. 5).

“60 yılı aşkın bir süreçte gerek müzik gerekse tüm sanatlar, bilgisayarın sunduğu imkânlar neticesinde büyük bir gelişim ve değişim göstermişlerdir. Disiplinlerin sınırları erimiş, ortaya yeni ifade araçları ve yöntemleri çıkmıştır. Bu konuda başat bir rol üstlenen bilgisayar,

‘dijital sanat’ alanında ve müzik özelinde ‘Bilgisayar Müziği’ adlı yeni bir disiplin ortaya çıkarmıştır” (Özer, 2015, s. 48).

Özellikle 20. yy’ın başlarında ses kayıt teknolojisinde yaşanan gelişmeler müzik üretiminde köklü değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Besteciler ve icracılar geleneksel çalım ve besteleme teknikleri dışına çıkarak müzik sanatında alışılmışın dışında yöntemler kullanmaya yönelmişlerdir.

Elektronik müzik 90’lı yıllarda Türkiye’de “*underground*” bir kültür olarak kendini göstermiştir.

“1990’lı yıllarda elektronik müzik sadece belirli bir kitle tarafından dinlenmekteydi. 1994 yılında ilk elektronik müzik radyosunun açılmasıyla daha fazla kişi bu müziği dinlemeye başlamıştır. Daha sonra elektronik müzik çalan kulüplerin çoğalması, elektronik müzik festivallerinin Türkiye’de yapılmaya başlanması, yabancı *DJ*’lerin Türkiye’ye gelmeye başlamasıyla birlikte bu kültür popülerleşmeye başlamıştır” (Demren, 2009, s. 49).

Türkiye’de son 10 yıla bakıldığında, elektronik müzik ‘*underground*’ bir kültür olmaktan çıkıp popüler kültür içinde kendine yer edinmiştir. Elektronik müziğin daha büyük kitleler içerisinde popülerlik kazanmasında bu durumun etkisinin büyük olduğu söylenebilir.

“Elektronik dans müzik ve müziğin bedensel yanıtı dans aracılığıyla, *club* kültürü katılımcılar arasındaki sınırların en aza indiği, geçici de olsa bir arada olma üzerine kurulu alternatif bir yaşam biçimi sunmaktadır. Bu doğrultuda, müzik ve dansın katılımcılar arasındaki sosyal mesafeyi aşmada oldukça önemli olduğu düşünülmektedir. Türkiye’de de 1990’ların başından beri oldukça ilgi gören elektronik dans müziği, bugün özellikle büyük şehirlerde çeşitli dans *clublar*, elektronik müzik festivalleri ve plaj partileri yoluyla dinleyicilerle buluşmaktadır. Kentli gençliğin gündelik sosyal normlardan kaçıp, özgürce eğlenebildiği bu *clublar*, beraberinde belirgin bir kültürel yapıyı ve alternatif bir yaşam biçimini de doğallılda getirmiştir” (Özdemir, 2014, s. 32).

“Dans kültürü olarak *clubbing* İngiltere, Hollanda ve Almanya gibi Avrupa ülkelerinden Türkiye’ye ithal edilmiştir” (Arıcan, 2003, s. 93). Bu değişimin ekseninde Avrupa’da elektronik müzikle uğraşan Türk müzisyenlerin de Türkiye’deki elektronik müziğin gelişiminde önemli bir rol oynadığı düşünölmektedir.

Problem

Genel bir tanımla elektronik müzik, her türlü elektronik gereçten yararlanarak besteleme ya da seslendirmenin bütün alanlarını kapsar. Elektronik müziğin oluşup gelişmeye başladığı dönemler 90'lı yılların başlarında bilgisayar teknolojisi ve internetin gelişimi ile birlikte en üst seviyeye çıkmış, adeta bilişim teknolojisi katkısı olmadan müzik yapılmaz hale gelmiştir. Elektronik dans müziği ise 80'li yılların sonlarına doğru tüm dünyada hızlı bir yükselişe geçmiştir.

Türkiye'de elektronik dans müziğinin canlanması 90'lı yılların ortalarını bulmaktadır. Bu yıllarda elektronik dans müziğinin yaygınlaşması ve dinleyici kitlesinin oluşması oldukça yavaş olsa da 2000'li yıllara gelindiğinde teknolojik bazı imkanların yaygınlaşması neticesinde bu türe ilgi daha da arttığı söylenebilir. Türkiye'de elektronik dans müziği son on yılda disk-jokeylere (*DJ*), müzik yapımcılarının ve elektronik müzik bestecilerin ilgisinde görülen artış neticesinde bu alanda mesleki bir oluşum ve gelişimi hazırlamıştır. Fakat elektronik müziğin ulusal düzeyde mesleki müzik eğitimi veren kurumların programlarında henüz yer almadığı görülmektedir. Türkiye de elektronik müzik ile ilgili eğitimler daha çok özel kurumlarda yer aldığı görülmektedir. Dolayısıyla, elektronik müzik üzerine gerçekleşen nitelikli akademik çalışmaların sayısal olarak az olduğu göze çarpmaktadır. Özellikle genç kuşağın ilgi duyduğu bu müzik türüne karşı gün geçtikçe ilginin daha da artacağı ön görüldüğünde, Türkiye'de elektronik dans müziğinin güncel durumunun elektronik müzik bestecilerin görüşleri doğrultusunda ortaya konulması konusu bu çalışmanın problemi olarak belirlenmiştir.

Amaç

Bu araştırma, Türkiye'de elektronik müzik alanında çalışmalar yapan bestecilere sorulan sorular ile Türkiye'deki elektronik dans müziğinin güncel durumunu ortaya koymayı amaçlamaktadır. Araştırmanın temel amacı doğrultusunda aşağıdaki boyutlar üzerinden oluşturulan sorulara yanıt aranmıştır:

- I. Bestecilerin çalıştığı ortamın fiziki ve teknik imkanları ile ilgili görüşleri nelerdir?
- II. Bestecilerin bilgi ve donanımları ne düzeyde olmalıdır?

III. Bir elektronik dans müziği eseri başlangıcından miks-*mastering* aşamasına kadar hangi süreçlerden geçer?

IV. Türkiye’de yapılan elektronik dans müziğinin güncel durumunu ulusal ve uluslararası standartlar düzeyinde değerlendirir misiniz?

V. Teknolojik gelişmeler dikkate alındığında Türkiye’de elektronik müziğin gelişimi konusunda ne düşünüyorsunuz?

Bu çalışma, Türkiye’de elektronik dans müziği alanında çalışan bestecilerin fiziki ve teknik imkanları, bilgi ve donanımları, gerçekleştirdikleri çalışmaların oluşum aşaması, çalışmaların niteliği ve Türkiye’deki elektronik dans müziğinin gelişimini ortaya koyması yönü ile bu alanda öncü çalışmalardan biri olduğu düşünülmektedir. Taşıdığı bu değer ile araştırma sonuçlarının bundan sonraki çalışmalara ışık tutması beklenmektedir. Ayrıca bu çalışma elektronik dans müziği ile uğraşan müzisyenlere ve bu alana ilgi duyan gençlere de önemli bir kaynak olacağı düşünülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu çalışma nitel araştırma özelliği taşımaktadır. Araştırmanın amaçları doğrultusunda katılımcıların görüşlerinin nitel bir anlayışla ortaya konmaya çalışılmıştır. Bu nedenle araştırmada araştırmanın amacına uygun olan nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni tercih edilmiştir. Nitel araştırmanın doğasına ve araştırmanın amacına uygun olarak nitel veri toplama tekniklerinden yapılandırılmış görüşme (mülakat) tekniği tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Nitel araştırmalarda örneklem, Türnüklü (2000) tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Nitel araştırma yöntemlerinin ve tekniklerinin kullanıldığı çalışmalarda, araştırma genellikle küçük bir örneklem üzerinde gerçekleştirilir. Bazen örneklem amaçlı bir biçimde seçilmiş bir (n=1) kişi de olabilir (Patton, 1990:169). Bu tür durumlarda elde edilen sonuçların evrene genellemesi gibi bir durum söz konusu olmadığı için, örneklem seçiminde istatistiksel temsil edilebilirlik yerine örneklemin daha bütünsel, derinlemesine ve bağlamında anlaşılmasına ilişkin yönetim söz konusudur. Lincoln ve Guba (1985:233), nitel çalışmalarda örneklem seçiminde

olabildiğince en geniş miktarda bilgi sağlayacak kişilerin seçimine yönelttiğini belirtmişlerdir. Bu nedenle örneklemin sayısı yani büyüklüğü ya da küçüklüğü yerine, örneklemin araştırmacının gereksinim duyduğu bilgi miktarını karşılayıp karşılamadığıyla ilgilenmektedir. Bu nedenle de örneklem seçimi temsil edilebilirlik yerine, amaca dayalı gerçekleştirilmektedir” (s. 548).

Bu araştırmanın çalışma grubunu Türkiye’de elektronik müzik alanında yaptığı çalışmaları ile alanda isim yapmış beş besteci oluşturmaktadır. Araştırmaya seçilen besteciler ile çalışılmasının nedeni, bestecilerin büyük çoğunluğunun alanında en az 10 yıllık mesleki tecrübeye sahip isimler olmalarıdır.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Katılımcı No	Adı Soyadı	Mesleki Deneyim (Yıl)
K1	ASLI KÖSE	10-15
K2	ERDEM TUNALI	10-15
K3	AKIN SEVGÖR	10-15
K4	MURAT ACAR	10-15
K5	KEREM DEMİRAYAK (KARAKTER)	10-15

Veri Toplama Araçları ve Analizi

Bu araştırma verilerinin toplanmasında araştırmacı tarafından oluşturulan sekiz maddelik yapılandırılmış bir görüşme formu kullanılmıştır. Formun oluşturulmasında katılımcıların çalışma ortamlarının fiziki ve teknik imkanları, bilgi ve donanımları, yapılan çalışmalar, elektronik dans müziğinin güncel durumu ve geleceği boyutlarından yararlanılmıştır. Görüşme formu, müzik alanında bir uzmandan görüş alınarak nihai olarak şekillendirilmiştir. Elde edilen veriler nitel veri özelliği taşımaktadır. Bu verilerin analizinde nitel veri analiz tekniklerinden “İçerik Analizi” yöntemi kullanılmıştır. “İçerik analizi özellikle sosyal bilimlerin birçok alanında sıklıkla kullanılan önemli tekniklerden biridir” (Büyüköztürk, vd., 2012, s. 240).

Bu araştırmada katılımcıların görüşme formundaki soruları samimi şekilde cevaplamaları ve bu cevapların derinlemesine analiz edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda katılımcıların yapılandırılmış görüşme formundaki sekiz açık uçlu soruya verdikleri cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler içerik analizi ile analiz edilmiştir. Bu analiz sonucunda elde edilen kodlar bulgular bölümünde tablolarla gösterilmiştir. Katılımcıların görüşme formundaki sorulara verdikleri cevaplar doğrultusunda katılımcı ifadesini özetleyen kelimeler, nitel araştırmalardaki verilerin kodlanması ve analizine olanak sağlayan *MAXQDA 2020* programı kullanılarak ortak kavramlar kod olarak belirlenmiştir.

Bulgular

I. Bestecilerin Çalıştığı Ortamın Fiziki ve Teknik İmkanları ile İlgili Görüşleri Nelerdir?

Tablo 2. 1. Sorunun (Elektronik müzik bestecisi olarak sahip olduğunuz teknik donanım ve çalışma ortamınızın özelliklerini açıklayabilir misiniz?) Veri Analizi

Katılımcı	Mackbook Pro	Ses Mikseri	Mikrofon	Synthesizer	Midi Klavye	Kulaklık	Ableton Push	Akustik Enstrüman	Midi Controller	Referans Monitörler	Ses Kartı	Home Stüdyo	Profesyonel Stüdyo
K1	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X		X	
K2	X	X	X	X	X				X	X	X	X	
K3	X		X	X	X			X	X	X	X	X	
K4	X		X		X	X	X			X	X		X
K5	X					X							
Toplam	5	2	4	3	4	3	2	2	3	4	3	3	1

Tablo 2 incelendiğinde, katılımcıların sahip oldukları teknik donanım ve çalışma ortamının özelliklerine bakıldığında bütün katılımcıların; *Mackbook Pro* model bilgisayara, dört katılımcının; mikrofon, midi klavye ve referans monitöre, üç katılımcının; *synthesizer*¹, kulaklık, midi kontroller ve ses kartına, iki katılımcının; ses mikseri, *ableton push* ve akustik enstrümana, çalışma ortamı olarak ise üç katılımcının; *home* stüdyoya, bir katılımcının ise; profesyonel stüdyoya sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcıların, 1. Soruya Verdikleri Yanıtlara Yönelik Açık Görüşleri

(Elektronik müzik bestecisi olarak sahip olduğunuz teknik donanım ve çalışma ortamınızın özelliklerini açıklayabilir misiniz?)

“Kendi ev stüdyomda çalışıyorum, akustik olarak zayıf ama üretim sürecinde güzel, mikserimi kulaklıkla yapıyorum” (K1, 23.04.2020).

“Çalışma ortamımın özellikleri: Aslında genelde evde çalışma odamda, *home* stüdyomda çalışıyorum. Yüksek ses ile müzik yaptığım için buna uygun bir daire ve hafif yalıtımlı bir

1 *Synthesizer*; Bir referans frekansı kabul eden ve daha sonra bir kontrol sözcüğü ile tanımlanan bir veya daha fazla yeni frekans üreten aktif bir elektronik cihaz olarak tanımlanabilir (Stork, 2006, s. 387).

home stüdyom var. Miks ve *mastering* aşamasında ise profesyonel stüdyoya gidip orda çalışıyorum” (K2, 30.03.2020).

“Çalışma odam benim için bir stüdyo değil. Daha ziyade bir yaratma odası. Çalışmalarımın teknik yeterliliklerinin müzik endüstrisinin son moda standartlarında olup olmamasını çok önemseyen biri değilim. Gerek kayıt ve miks gerek *mastering* aşamalarında elimden gelen en iyisini üretmeye çalışıyorum elbette. Ama zamanımın çoğunu en iyi ses kalitesini üretmeye değil, iyi bir müzik fikri üretmeye veriyorum, daha çok yapıtların içeriği ile ilgileniyorum” (K3, 23.03.2020).

“Şu anda çalıştığım stüdyoda birçok aranjör çalışmalarını sürdürüyor. Dolayısıyla teknik donanım olarak çok üst düzey imkanlara sahip. Stüdyo bir çiftliğin içerisindeki 3 yapıdan oluşuyor: 3 aranjör odası, 1 kayıt odası, 1 kontrol odası, 1 miks ve *mastering* odası mevcut” (K4, 10.04.2020).

“Bir üretici olarak üretim sürecimde farklı kurulumlar ile çalışıyorum” (K5, 03.03.2020).

Tablo 3. 2. Sorunun (Hangi DAW² programını kullanıyorsunuz? Bu programı neden tercih ettiğinizi açıkla mısınız?) Veri Analizi

Katılımcı	Ableton Live	Canlı Performans	Pratik Olması	Alternatif Olmaması	Özel Kontrol Cihazı	Yaratıcı Düşünme Olanakları
K1	X	X	X			
K2	X					
K3	X	X	X	X		
K4	X		X		X	X
K5	X					
Toplam	5	2	3	1	1	1

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların kullandıkları *DAW* programı konusunda bütün katılımcıların; *Ableton Live* programını kullandığı, bu programı tercih etme nedenini ise üç katılımcının; programı pratik bulması, iki katılımcının; sahnede canlı performans olanağı sağlaması, bir katılımcının; programın alternatifinin olmaması, bir katılımcının ise; programa ait özel kontrol cihazlarının olması ve yaratıcı düşünme olanağı sağlamasından dolayı tercih ettiğini belirtmiştir.

2 *DAW*: Çok kanallı kayıt yapabilen, yapılan kayıtlar üzerinde de düzenleme (*edit*) yapıp sinyal işleme, miks ve *mastering* olanakları sağlayan yazılımlara dijital ses atölyesi (*Digital Audio Workstation- DAW*) adı verilir (Tarıkçı, 2015, s.124).

Katılımcıların, 2. Soruya Verdikleri Yanıtlara Yönelik Açık Görüşleri

(Hangi *DAW* programını kullanıyorsunuz? Bu programı neden tercih ettiğinizi açıklar mısınız?)

“Ara yüzü gerçekten kolay, öğrenmesi ve öğretmesi pratik bir program (K1, 23.04.2020).

“Program olarak bunu tercih etmemin sebebi öncelikle *Ableton Live* bir müzik yazma programı olarak tasarlandı. Diğer *DAW*’lar gibi kayıt veya miks öncelikli bir program değil. Elektronik müzik bestecisinin ihtiyaçları gözetilerek yazılmış bir program. Dolayısıyla müzik yapımında oldukça fazla alan sunuyor kullanıcıya. Kendi tarzınızı bulabilmeniz için size alan açıyor. Sizin için her şeyi tek tuşa indirgemeye çalışıyor. Böylelikle aklınızdaki şeyi yapmanız hem çok kolay hem çok pratik hem de çok hızlı oluyor” (K2, 30.03.2020).

“*DAW* meselesinin artık sadece bir ara yüz alışkanlığı olduğunu söyleyebiliriz” (K3, 23.03.2020).

“Ses tasarımı olanakları, ‘*stock plugin*’ler ile düşük *CPU* harcayarak bütün ihtiyaçları görmesi, pratikliği, yazılım ara yüzünün kullanıcılara açık olması (*Max for Live*), bu yazılım ara yüzü sayesinde yeni ‘*plugin*’ler üretebilme imkânı, yapay zekâ gibi birçok etken mevcut” (K4, 10.04.2020).

“[...]içerisinde birçok üçüncü parti *synthesizer* ve *miks-mastering* programı kullanarak çalışıyorum” (K5, 03.03.2020).

II. Bestecilerin Bilgi ve Donanımları ile İlgili Görüşleri Nelerdir?

Tablo 4. 3. Sorunun (Elektronik müzik bestecisi ne tür donanımlara sahip olmalıdır?) Veri Analizi

Katılımcı	Teknik Ekipman	Armoni	Nota	Teorik Bilgi	Müzik Fikri
K1		X	X	X	
K2	X				
K3	X			X	X
K4		X	X	X	
K5	X				
Toplam	3	2	2	3	1

Tablo 4 incelendiğinde, elektronik müzik bestecisinin sahip olduğu donanımların beş katılımcıdan üç katılımcı; teknik ekipman, üç katılımcı; teorik bilgi, iki katılımcı ise; armoni ve nota, bir katılımcı; müzik fikrinin olması gerektiğini belirtmiştir.

Katılımcıların, 3. Soruya Verdikleri Yanıtlara Yönelik Açık Görüşleri

(Elektronik müzik bestecisi ne tür donanımlara sahip olmalıdır?)

“Ses mühendisi gibi *sound* bilmeli, *miksini* kendi yapmalı, kayıtları ile bizzat ilgilenebilecek düzeyde olmalıdır” (K1, 23.04.2020).

“Güçlü bir bilgisayar, orta derece bir ses kartı, çalışabileceği bir *DAW*, kayıt için kullanılabileceği mikrofon ve iyi duyum alabileceği en az 5 inç çapında referans monitörleri ve orta derece bir midi klavye. Bunun dışında *drum machine*, *synthesizer* ve ‘*sampler*’lar isteğe ve bütçeye göre, *software* ya da *hardware* olarak eklenebilir” (K2, 30.03.2020).

“Müziği, seri üretimini sağlamak adına günden güne basitleştirmiştir ve bu basitleşme *kitsch* sanatın, müzik dünyası üzerindeki mutlak hakimiyeti ile neticelenmiştir. Bu gibi bir atmosferde bence bir müzisyenin kişisel olarak sahip olması gereken en önemli donanım, sağlam bir direniş gücü. Bunun haricinde sahip olması gereken donanım yapmak istediği müziğe göre değişir. Müziğin eski estetikleriyle de içli dışlı olmak istiyorsa teorik bilgiyi öğrenmeli ve eski disiplinleri çalışmalıdır. Modern çalışmalar yapmak istiyorsa, konsept zekasını geliştirecek çalışmalar ve idmanlar yapmalıdır. Ortaya tamamen yeni bir fikir çıkarmak istiyorsa müziğin felsefesini de yapmalıdır vb. Bu bölümün cevabı biraz sanatçıların kendilerinde gizli, çünkü her birinin gerçekleştirmek istediği fikir farklıdır” (K3, 23.03.2020).

“Bence öncelikle vizyon sahibi olmalıdır. Yaptığı işin değerini bilmeli, yaptığı işin Dünyadaki diğer temsilcilerini ve eserlerini yakından takip etmeli. Sesini eğer bütün Dünyaya duyurmak istiyorsa hitap edeceği kitleleri bilmelidir” (K4, 10.04.2020).

“Bir müzisyen minimum seviyede *Laptop*, *DAW* programı, profesyonel kulaklık ve referans monitörleri kullanarak üretim yapabilir” (K5, 03.03.2020).

Tablo 5. 4. Sorunun (Elektronik müzik alanındaki teknolojik gelişmeleri ne düzeyde takip etmektesiniz?) Veri Analizi

Katılımcı	Sık Takip Ediyorum	Ortalama Takip Ediyorum
K1	X	
K2	X	
K3		X
K4	X	
K5	X	
Toplam	4	1

Tablo 5 incelendiğinde, teknolojik gelişmelerin takibi konusunda beş katılımcıdan dört katılımcı; teknolojik gelişmeleri sık takip ettiğini, bir katılımcı ise; ortalama düzeyde takip ettiğini belirtmiştir.

Katılımcıların, 4. Soruya Verdikleri Yanıtlara Yönelik Açık Görüşleri

(Elektronik müzik alanındaki teknolojik gelişmeleri ne düzeyde takip etmektesiniz?)

“Elbette tüm gelişmeleri yeni çıkan programları, güncellemeleri ve üçüncü parti *pluginleri* güncel şekilde takip ediyorum” (K1, 23.04.2020).

“Teknolojik gelişmeleri her yıl takip etmek zorunda bırakıyoruz aslına bakarsınız. Bir program, *plugin* ya da ekipman çıkıyor ve o güne kadar yapılan bütün işleri kalite veya hız bakımından geçiyor. Dolayısıyla teknoloji gelişimini durdurmayacağı için, her geçen gün daha iyi bir *sound* ve daha hızlı çözümler yaratacak programlar veya cihazlar çıkacağı için pek tabii güncel kalabilmek adına bütün bu gelişmeleri takip etmek zorundasınız. Yoksa hem müziğin hem de ‘*sound*’un gerisine düşersiniz” (K2, 30.03.2020).

“Ne çok sıkı ne de çok gevşek. Her yeni çıkan enstrümanı ele geçirmeye çalışmıyorum, bu ekonomik olarak benim için zaten imkânsız olurdu. Ama örneğin *MIDI* teknolojisi gibi, müzikte çığır açacak bir şey icat olur, elbette ben de yeniliklerden faydalanmak adına gerekeni yaparım. Ama şimdiye dek çığır açan bir haberle karşılaştığımı da söyleyemem. Müzik sanatının şu anki teknik kalitesini yakalamak adına elimdeki enstrümanlar bana yetiyor diyebilirim. Nadiren enstrüman ödünç alma ihtiyacım oluyor” (K3, 23.03.2020).

“Sürekli takip ediyorum. Yeni şarkıları, yeni sanatçıları takip etmek kadar teknolojik gelişmeleri de takip etmek önemli. Takip ettiğim birkaç internet dergisi ve birçok *Youtube* kanalı mevcut” (K4, 10.04.2020).

“Gelişmeleri düzenli olarak takip ediyorum, çeşitli elektronik müzik ile ilgili internet siteleri, *Youtube* kanalları ve dergileri takip ediyorum” (K5, 03.03.2020).

III. Bir Elektronik Dans Müziği Eseri Başlangıcından *Miks-Mastering* Aşamasına Kadar Geçtiği Süreçler ile İlgili Görüşleri Nelerdir?

Tablo 6. 5. Sorunun (Üstünde çalıştığınız bir projenin başlangıcından bitişine kadar olan süreçte nelere dikkat edersiniz?) Veri Analizi

Katılımcı	Teknik Dinleme	Not Almak	Armonik Yapıyı Tespit Etmek	Yaratıcılık ve Motivasyon	Trafığın Belirlenmesi	Projenin Amacı	Ses Tasarımı
K1					X		X
K2		X		X	X	X	
K3	X		X				X
K4	X	X	X			X	
K5				X			
Toplam	2	2	2	2	2	2	2

Tablo 6 incelendiğinde, üstünde çalıştıkları bir projenin başlangıcından bitişine kadar olan süreçte beş katılımcıdan iki katılımcı; teknik dinleme ve armonik yapıyı tespit etmek, iki katılımcı; not almak ve projenin amacını tespit etmek, iki katılımcı; yaratıcılık ve motivasyon, iki katılımcı; parçanın trafiğinin belirlenmesi, iki katılımcı ise; ses tasarımı konularına dikkat ettiğini belirtmiştir.

Katılımcıların, 5. Soruya Verdikleri Yanıtlara Yönelik Açık Görüşleri

(Üstünde çalıştığınız bir projenin başlangıcından bitişine kadar olan süreçte nelere dikkat edersiniz?)

“İçimden geldiği gibi gidiyorum aslında. Elbette parçanın trafiğini tasarlıyorum, daha sonra sesleri arıyorum ve can alıcı kısım olduğu için giriş ile ilgileniyorum. En sonunda mikse tekrar geri dönüyorum” (K1, 23.04.2020).

“[...]hiçbir amaç gütmeyen kendiliğinden ortaya çıkan duygularla kendime müzik yazıyorsam, o zaman çok rahat bir alanım olur. Başlangıçta üzerime yığılan fikirleri, melodileri, hepsini, hemen, bir ressamın eskiz çizmesi gibi, ilhamın geldiği anda notlarımı alır, demo kayıtları oluştururum. Sonraki süreçte her eklediğim ögenin, bestemin ilk kurguladığım halini değiştirmesine ya izin veririm ya da vermem” (K2, 30.03.2020).

“Kompozisyon akılda farklı farklı şekillerde tezahür edebiliyor. Bazen bir bütün olarak, bazen basit bir melodi ile, bazen bir ritim olarak... Pek çok şekilde. Bunların her birine

farklı farklı yaklaşımlar sergiliyorum. Bir melodi olarak beliren bir şeyi melodik niteliğini ezmeden işlemeye çalışıyorum. Bütün olarak beliren bir şeyi mümkün olduğunca fikri bozmadan gerçekleştirmeye çalışıyorum vb. burada tek tek saymak ne mümkün ne da manalı. Her fikre onun istediği gibi, onun da özünü gözeterek yaklaşmak gerekir” (K3, 23.03.2020).

“Genelde o gün içinde 11-12 saatte şarkının %70’i tamamlanıyor. Bunu yaptıktan sonra uyurken kulaklığımla çıkan türünü dinliyorum. Bazı notlar alıyorum dinlerken. Bu notlar sayesinde %90’a ulaşıyorum. En son kalan %10’luk bölümü ise birkaç gün sonra veya 1 ay sonra tamamlayabiliyorum. O tamamen şarkıdan uzaklaşıp, dışarıdan dinleyebiliyormuş gibi olmama bağlı” (K4, 10.04.2020).

“Fikrin başlangıcında aklımdaki ‘*sound*’u ve melodiyi olabildiğince hızlı şekilde aktarmaya çalışıyorum. Bu sırada mix veya detaylı ses tasarımına dikkat etmiyorum. Fikri şekillendirip bloklar haline bir aranjman yaptıktan sonra detaylı çalışıyor ve kanal dengelerine dikkat ediyorum” (K5, 03.03.2020).

Tablo 7. 6. Sorunun (Miksing sürecinde reverb³, delay⁴, compressor⁵ ve EQ için hangi ‘plugin’leri tercih etmektesiniz?) Veri Analizi

Katılımcı	Reverb			Delay			Compressor			EQ				
	Ableton Stock Plugin	Abbeyroad	Valhalla Reverb	Lexion	Ableton Stock Plugin	Waves Plugin	HDelay	Ableton Stock Plugin	İzotop Compressor	Fabfilte	C1 Gate	Schapes 73	Fabfilter ProQ2	Ableton Stock Plugin
K1	X	X				X					X	X		
K2				X	X				X					X
K3		X	X				X		X			X	X	
K4	X		X		X					X			X	X
K5	X				X	X		X						X
Toplam	3	2	2	1	3	2	1	1	2	1	1	2	2	3

Tablo 7 incelendiğinde, katılımcıların miksing sürecinde reverb için beş katılımcıdan üç katılımcı; Ableton Live içindeki ‘stock plugin’leri, iki katılımcı; Abbeyroad, iki katılımcı; Valhalla Reverb, bir katılımcı; Lexion, delay için üç katılımcı; Ableton Live içindeki ‘stock plu-

3 Sesin bir mekândaki binlerce tekrarı ve rastgele oluşan yansımalarından meydana gelir (Önen, 2007, s. 212).

4 Geciktirme efekti, eko formunun tekrarlar arası zamanın genişletilmiş, tek bir teyp kayıt ediciden elde edebileceğinden daha uzun bir teyp yankısı elde edilmesidir (Erdal, 2017, s. 699).

5 Giriş (*input*) sinyalindeki seviye farklılıklarını kendi içinde azaltarak çıkış (*output*) seviyesini dengeli bir hale getirir (Önen, 2007, s. 199)

gin'leri, iki katılımcı; *Waves*, bir katılımcı; *H-Delay, compressor* için bir katılımcı; *Ableton Live* içindeki '*stock plugin*'leri, iki katılımcı; *Izotop compressor*, bir katılımcı; *FabFilter*, bir katılımcı; *C1 Gate, EQ* için iki katılımcı; *Schapes 73*, iki katılımcı; *FabFilter Pro Q2*, üç katılımcı ise; *Ableton Live* içerisindeki '*stock plugin*'lerini tercih ettiği görülmektedir.

Katılımcıların, 6. Soruya Verdikleri Yanıtlara Yönelik Açık Görüşleri

(*Mixing* sürecinde *reverb, delay, compressor* ve *EQ* için hangi '*plugin*'leri tercih etmekte-siniz?)

“Her miks farklı çözümler gerektirir. 1 hafta çözemediğim bir sorunu kaç yıldır rafa kaldırdığım bir '*plugin*'i açivererek çözümlüyüp, kendim bile şaşırduğım çok olmuştur. Bu kenarda dursun. Bu girizgahları yapıyorum çünkü benim için hiçbir şey 1 ya da 0 değil” (K3, 23.03.2020).

“Bir elektronik müzisyen için *mixing* artık yaratıcı ve ses tasarımı sürecinin bir parçası. Bu yüzden farklı ürünlerin değişken özellikleri işime yarıyor. Fikir aşamasında *Ableton*'ın içerisindeki araçları, devamında çoğunlukla *Waves* şirketinin *mixing* '*plugin*'lerini kullanıyorum” (K5, 03.03.2020).

IV. Türkiye'de Yapılan Elektronik Dans Müziğinin Güncel Durumunu Ulusal ve Uluslararası Standartları Düzeyi ile İlgili Görüşleri Nelerdir?

Tablo 8. 7. Sorunun (Dünya standartları göz önüne alındığında, Türkiye'de elektronik müziğin var olan güncel durumunu değerlendirebilir misiniz?) Veri Analizi

İyi				Kötü			
Katılımcı	Akademilerin Katkısı	Dinleyici ilgisi	Üniversitelerde Bölüm Açılması	Siyasi Atmosfer	Besteci Sayısının Az Olması	Ekonomik Sıkıntı	Yerli Sanatçılara Önem Verilmemesi
K1						X	X
K2	X		X		X	X	
K3				X		X	
K4							
K5		X					
Toplam	1	1	1	1	1	3	1

Tablo 8 incelendiğinde, Türkiye'de elektronik müziğin güncel durumunu beş katılımcıdan üç katılımcı; ekonomik sıkıntılar, birer katılımcı ise; akademilerin katkıları, dinleyici-

cilerin ilgili olduğunu, üniversitelerde bölümlerin açılması, siyasi atmosferin durumunu, besteci sayısının az olması ve yerli sanatçılara destek verilmediği olduğunu belirtmiştir.

Katılımcıların, 7. Soruya Verdikleri Yanıtlara Yönelik Açık Görüşleri

(Dünya standartları göz önüne alındığında, Türkiye’de elektronik müziğin var olan günlük durumunu değerlendirebilir misiniz?)

“Türkiye’den son yıllarda gerçekten çok fazla genç yetenek çıkıyor. Prodüksiyon anlamında Avrupa’da çok tanınan ama ülkemizde tanınmayan sanatçılar var. Ne yazık ki dinleyici kitlesinde hep yurtdışından sanatçı olursa daha iyi algısı sebebi ile yerli sanatçılara çok önem gösterilmiyor” (K1, 23.04.2020).

“[...]her istediğimiz ekipmana yurt dışında yaşayan biri kadar hızlı ve kolay erişemiyoruz. Ama bu bile ülkemizde elektronik müziğin gelişimini durduramıyor. Dünya ile kıyaslama yapmak gerekirse olayın bir popüler yani endüstriyel tarafını bir de sanatsal yani akademik tarafını incelemek gerek. Endüstriyel açıdan ülkemizde maalesef elektronik müzik besteleyen çok kaliteli isimler iki elin parmağı kadar. Bunun nedeni vizyon ve program kullanma bilgisi eksikliği. Genelde insanlar DJ’lik yapmanın daha kolay olduğunu ve aynı şey olduğunu zannediyor. Oysa ikisi tamamıyla birbirinden farklı şeyler. Bildiğiniz gibi DJ yapılmış bir parçanın plağını veya mp’3’ünü dinletir. Oysa besteci parçayı sıfırdan yapar, inşa eder. Ülkemizde gerçekten utanarak söylüyorum elektronik müzik besteleyebilen en fazla 20-30 kişi sayabiliriz. Ama bu durum yavaş yavaş artacaktır (K2, 30.03.2020).

“[...]hegemonyanın dışında hareket etmek, daha özgür davranışlar sergilemek isteyen sanatçılar her ülkede olduğu gibi bizim ülkemizde de varlar. Bunu umut verici buluyorum, ama şunu da çok net bir gerçek olarak belirtmek gerekir ki Türkiye’de orijinalliğin peşine düşmek, sanatçıya gerek maddi gerek psikolojik pek çok sorun ve bedel ile birlikte geliyor. Bu direniş gücünü şu anda bir avuç sanatçı, bir avuç bağımsız müzik şirketi gösteriyor. Son olarak şunu söylemek isterim, Türkiye’deki bağımsız sanatçılar, tüm bunlara rağmen güzel sonuçlar vermektedir. Henüz çok fazla zaman kaybetmiş de sayılmaz. Bir ilerlemenin on yıl gerisinde olmak, yüz yıl gerisinde olmaktan yeğdir” (K3, 23.03.2020).

“Genel olarak miks-*mastering* alanında da çok iyi temsilcilerimiz mevcut, fakat ihtiyacı karşılayacak çoklukta değil” (K4, 10.04.2020).

“Türkiye müziğe olan ilgi ve keşifçi dinleme alışkanlıkları konusunda yüksek bir mevkide diye düşünüyorum” (K5, 03.03.2020).

V. Teknolojik Gelişmeler Dikkate Alındığında Türkiye’de Elektronik Dans Müziğinin Gelişimi ile İlgili Görüşleri Nelerdir?

Tablo 9. 8. Sorunun (Teknolojik gelişmelerde dikkate alındığında gelecekte Türkiye’de elektronik müziğin uluslararası düzeyde istenilen standartlarda olması için ne gibi değişiklikler yapılmalıdır?) Veri Analizi

Katılımcı	Ekonomik İyileşme	Dünya Etkileşimi	Bağımsız Sanatın Desteklenmesi	Geleneksel Değerleri Korumak	Türkçe Kaynakların Artması	Üreticilerin Etkileşimi	Dinleyicilerin Bilinçlendirilmesi
K1	X						X
K2		X					
K3	X		X	X			
K4	X	X		X	X		
K5	X					X	
Toplam	4	2	1	2	1	1	1

Tablo 9 incelendiğinde, Türkiye’de elektronik müziğin uluslararası düzeyde istenilen standartlarda olması için beş katılımcıdan dört katılımcı; ekonomik iyileşme sağlanması, iki katılımcı; dünya ile etkileşimin artması, bir katılımcı bağımsız sanatın desteklenmesi, iki katılımcı; geleneksel değerleri korumak, bir katılımcı; Türkçe kaynakların artması, bir katılımcı; üreticilerin etkileşimi, bir katılımcı ise; dinleyicilerin bilinçlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Katılımcıların, 8. Soruya Verdikleri Yanıtlara Yönelik Açık Görüşleri

(Teknolojik gelişmelerde dikkate alındığında gelecekte Türkiye’de elektronik müziğin uluslararası düzeyde istenilen standartlarda olması için ne gibi değişiklikler yapılmalıdır?)

“Bu bir kültür meselesi dans müziği kültürü yerleştikçe talep artacak rekabet doğacak ve daha iyileri üretilecektir diye düşünüyorum” (K1, 23.04.2020).

“[...]dünyada seyahat edebilme ve diğer kültürlerde, kimler nasıl müzikleri, neyle yapıyor onları görebilmek gerekir. Bunu yapınca kadar ise, internetin tüm olanaklarını kullanarak dünya da neler oluyor, besteciler nasıl besteler yapıyor hepsini araştırmalı ve gelişimimizi sürekli kılmalıyız” (K2, 30.03.2020).

“Yapısal reform! Her anlamda ve her alanda... Bunun yanı sıra bağımsız sanata destek veren oluşumların ve yasal düzenlemelerin artış göstermesi gerekir. Bağımsız sanat, kişisel

olandır ve birinci ağızdan sanattır, dolayısıyla da gerçektir. Bir ülke, bağımsız sanatını ne kadar desteklerse o kadar güzel eserler alır. Bence her ulus gibi bizlerde tarihsel estetik değerleri muhafaza etmek adına, küresel estetiğe yeterince direnç göstermeliyiz. Tabiri caiz ise, dengemizi ve kendimizi kaybetmeden adapte olmalıyız. Bu doğrultuda da önereceğim yapısal reform, klasik sanatın güzelliğini yaşatmak adına büyük şehirlerde bulunan birer köklü konservatuvarı olduğu gibi korumak, bunun haricindeki tüm okulları bir *music school* modeline geçirmek olurdu” (K3, 23.03.2020).

“[...]vizyonumuzu sadece ülkemizle sınırlı tutmamamız gerekiyor. Evrensel düşünmemiz gerekiyor. Kendi müziğimizden, kendi kültürümüzden beslenmek çok önemli. Ama sadece bunu yapmakla bitmiyor” (K4, 10.04.2020).

“[...]üretimlerinden gelir elde edebilecekleri etkinliklerin artışta olması gerekiyor (K5, 03.03.2020).

Sonuç, Değerlendirme ve Öneriler

Araştırmanın “Bestecilerin çalıştığı ortamın fiziki ve teknik imkanları ile ilgili görüşleri nelerdir?” I. alt amacına yönelik elde edilen bulgular neticesinde;

Elektronik dans müziği bestecilerinin sahip oldukları teknik donanımlara bakıldığında, bestecilerin genellikle Mackbook Pro model bilgisayar kullandıkları gözlemlenmektedir. Günümüzde teknolojinin gelişimiyle hayatlarımızın her alanında olduğu gibi müzik sektöründe de hız kavramı yerini almıştır. Çakır ve Tüminçin (2017) yaptığı çalışmada *Mac OS X* işletim sisteminin kendi hafızasına sahip olması ve hangi program için ne miktarda bellek ayırması gerektiğini işletim sistemi olarak bildiği ve uyguladığı belirtilmektedir. Bundan dolayı bestecilerin Mackbook Pro bilgisayarlarda daha az sorunla karşılaşması ve zaman kaybetmeden üretim yapma olanağı sağladığı söylenebilir.

Bestecilerin sahip oldukları çalışma ortamlarına bakıldığında bestecilerin çoğunlukla *home* stüdyoya sahip oldukları görülmektedir. Ses kayıt teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve bu işte kullanılan ekipmanların gün geçtikçe daha kolay ulaşılabilir hale gelmesi sayesinde artık her evde minimal düzeyde de olsa bir stüdyo bulunduğu gözlenmektedir. Bunun sonucunda, üretimler bireysel ağırlıklı olup (Kızılkaya, 2011) ortaya çıkan eserler de kitlelerle daha hızlı bir şekilde buluşma olanağı sağladığı düşünülmektedir.

Bestecilerin kullandıkları *DAW* programı tercihlerine bakıldığında bütün katılımcıların farklı *DAW* programları kullansalar da elektronik dans müziği bestelerken *Ableton Live*

isimli *DAW* programını tercih ettikleri görülmektedir. *Ableton Live*'ı diğer *DAW*'lardan ayıran en büyük özelliği kullanım kolaylığı sağlaması (Özer, 2015) ve sahnede canlı performans olanağı olduğu söylenebilir.

Araştırmanın “Bestecilerin bilgi ve donanımları ne düzeyde olmalıdır?” II. alt amacına yönelik elde edilen bulgular neticesinde;

Elektronik dans müziği bestecisinin sahip olduğu donanımlara bakıldığında hem teknik bilgiye hem de teorik bilgiye sahip olması gerektiği görülmektedir. Elektronik müziğin bütün alanları için teknolojik icatların ve gelişmelerin önemi büyüktür. Fakat bu araçlar elektronik dans müziğinin ortaya çıkmasında tek başına yeterli olmadığı gözlemlenmektedir. Bu teknolojik araçları kullanarak müzik yapmak için yeterli düzeyde teknik bilgiye bununla beraber müzik ile ilgili teorik bilgiye de sahip olmak gerektiği söylenebilir.

Elektronik müzik alanındaki teknolojik gelişmelerin takip edilmesi konusunda, bu alanda çalışma yapan bestecilerin teknolojik gelişmelerin takibi ile iç içe olması gerektiği görülmektedir. Her geçen gün teknolojik ekipmanlar ve yazılımlar üreten şirketler kendilerini geliştirmektedirler. Bestecilerin, teknolojik gelişmelerden yararlanarak daha iyi *sound* elde etmek için bu gelişmeleri yakından takip etmelerinin önemli olduğu gözlemlenmektedir.

Araştırmanın “Bir elektronik dans müziği eseri başlangıcından miks-*mastering* aşamasına kadar hangi süreçlerden geçer?” III. alt amacına yönelik elde edilen bulgular neticesinde;

Bestecinin üzerinde çalıştığı bir projenin başlangıcından bitişine kadar olan süreçte dikkat ettiği durumlara bakıldığında, bestecilerin üretim aşamasında farklı yollar izledikleri görülmektedir. Her besteci için standart bir önem sıralaması olmadığı söylenebilir. Hatta her bestecinin üzerinde çalıştığı her eser için farklı yöntemlerle çalıştığı söylenebilir. Çünkü, her çalışma kendi içinde farklı yaklaşımlar gerektirebilir.

Bestecilerin miksing sürecinde *reverb*, *delay*, *compressor* ve *EQ* için kullandıkları ‘*plugin*’lere bakıldığında, genellikle *Ableton Live* programının içerisinde kendisi ile birlikte kullanıcıya sunulan ‘*stock pluginler*’in tercih edildiği görülmektedir. Günümüzde müzik teknolojileri alanında kullanılan ‘*plugin*’lerin sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Kullanılan *plugin* çeşitliliğinin fazla olması ve ulaşılabilirliğinin kolay olması besteci için miks sürecinde kafa karıştırıcı olduğu kadar asıl amaçtan da uzaklaştırıcı olabilir. Besteci kendisini minimal düzeyde *plugin* ile sınırlandırırsa miks aşamasında yaratıcılığının daha fazla ortaya çıkacağı söylenebilir.

Araştırmanın “Türkiye’de yapılan elektronik dans müziğinin güncel durumunu ulusal ve uluslararası standartlar düzeyinde değerlendirir misiniz?” IV. alt amacına yönelik elde edilen bulgular neticesinde;

Türkiye’deki elektronik dans müziğinin güncel durumuna bakıldığında, çoğunlukla bestecilerin ekonomik sıkıntılardan dolayı sorun yaşadıkları görülmektedir. Besteciler Dünya standartlarındaki “*sound*”u elde etmek için kendilerini geliştirdikleri kadar ekipmanlarını da geliştirmek zorundadırlar. Bestecilerin kullandıkları donanım ve yazılımlar yabancı şirketler tarafından üretilmektedir. Bundan dolayı bu ürünler döviz kuru üzerinden satın alınmaktadır. Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik durumlara bağlı olarak döviz kuru yüksek olduğundan ve bu ürünler yüksek vergilendirmelere maruz bırakıldığından dolayı bestecilerin teknik ekipmanlara ulaşmakta zorlandığı görülmektedir. Bu durumun ortaya çıkarılan eserlerin *sound* kalitesi üzerinde etkili olduğu söylenebilir.

Araştırmanın “Teknolojik gelişmeler dikkate alındığında Türkiye’de elektronik müziğin gelişimi konusunda ne düşünümektесiniz?” V. alt amacına yönelik elde edilen bulgular neticesinde;

Gelecekte Türkiye’de üretilen elektronik dans müziğinin istenilen standartlara ulaşması için yapılması gereken değişikliklere bakıldığında, çoğunlukla Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik sıkıntıların iyileştirilmesi gerektiği gözlemlenmektedir. Bestecilerin daha iyi eserler üretmesi için ekonomik kaygılardan uzak sadece üretim odaklı düşünceleri gerektiği söylenebilir. Teknoloji her geçen gün daha hızlı bir şekilde gelişmektedir. Bestecinin daha kaliteli üretimler yapmak için bu yeni teknolojilere rahatlıkla ulaşabilmesinin önemli olduğu (Eren, 2019) gözlemlenmiştir.

Türkiye’de elektronik dans müziği alanında üretilen eserlerin uluslararası düzeye ulaşması için bağımsız sanatın desteklenmesinin önemli olduğu gözlemlenmektedir. Bir ülkede bağımsız sanat, yasal düzenlemelerle ne kadar desteklenirse ortaya çıkan eserlerde kalite bakımından aynı oranda gelişme göstereceği düşünülmektedir.

Bu çalışma kapsamında veri toplama aracı olan görüşme formunun uluslararası ve daha kapsamlı geniş bir çalışma grubuna uygulanması, elektronik dans müziğine mesleki müzik eğitimi kurumlarının programlarında yer verilmesi, elektronik dans müziği sektöründe yaşanan ekonomik temelli ekipman ve yazılıma erişim sıkıntısını gidermek amacıyla birtakım kolaylıklar sağlanması önerilmektedir.

Teşekkür: Araştırmanın veri toplama aracı olan yapılandırılmış görüşme formunun oluşturulmasında verdiği destekten dolayı Dr. Öğr. Üyesi Hakan BAĞCI'ya teşekkür ederiz.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazarlar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: The authors have no conflict of interest to declare.

Grant Support: The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça/References

- Arıcan T. (2003). *Metropolis, tencho-culture, digitized musical genres and clubbing in Turkey*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Middle East Technical University, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Ebru K Ç., Özcan E., vd (2012). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Yayınları.
- Çakır, F. S. ve Tüminçin, F. (2017). Güvenli iletişim açısından akıllı cihaz işletim sistemlerinin avantaj ve dezavantajları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4(12), 203-218.
- Demren, B. Ş. (2009). *İstanbul'da elektronik müzik ve club kültüründe dj'lerin rolü*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Eren, N. (2019). *Bir kültürel 'alan' olarak elektronik dans müziği: İzmir örneği*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Erdal, Y.K. (2017). *Elektronik müzik ses tasarımı ve bestecilik çalışmaları kapsamında deneysel ve elektronik müzik laboratuvarları ve Türkiye'deki izdüşümleri*. (Yayınlanmamış Sanatta Yeterlilik Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Kızılkaya, N. (2011). *Müzik sanatının bilişim yolculuğu*. İnönü Üniversitesi XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri, İnönü Üniversitesi, Malatya.
- Önen, U. (2007). *Ses Kayıt ve Müzik Teknolojileri*. İstanbul: Çitlembik Yayınları.
- Özdemir Ö. (2014). Karnavalesk club kültürü. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 30-46.
- Özer, C. M. (2015). Bilgisayar müziği dillerinin tarihçesi. *Ege Üniversitesi Devlet Türk Musikisi Konservatuvarı Dergisi*, (6), 47-59.
- Stork, M. (2006). Digital fractional frequency synthesizer based on counters. *Turkish Journal of Electrical Engineering and Computer Science*, 14(3), 387-397.
- Tarıkçı, A. (2015). *Müzik teknolojisine giriş*. Ankara: Müzik Eğitimi Yayınları.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: Görüşme. *Kuram ve Uygulamada Yönetim Dergisi*, 6(4), 543-559.
- Yürür, D. (2008). *Dijital müzik*. İstanbul: Pusula Yayıncılık.